

THE ROLE OF THE DRIVER IN THE EFFECTIVE ORGANIZATION OF ROAD SAFETY

Akmal Azimov¹

Jamshid Khamroev²

Jizzakh Polytechnic Institute

KEYWORDS

driver, car, road, driver qualification, traffic safety, traffic accidents, road conditions, speed

ABSTRACT

This article develops recommendations for improving the skills of drivers and organizing their working time in a way that contributes to labor protection, as a condition for the effective organization of traffic safety on highways. It was also analyzed that the mental state of the driver while driving is normal, as well as the possibility of preventing traffic accidents that may occur.

2181-2675/© 2022 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: 10.5281/zenodo.6401736

This is an open access article under the Attribution 4.0 International(CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

¹ Assistant of Jizzakh Polytechnic Institute

² Assistant of Jizzakh Polytechnic Institute

РОЛЬ ВОДИТЕЛЯ В ЭФФЕКТИВНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ БЕЗОПАСНОСТИ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:

водитель, автомобиль,
дорога, квалификация
водителя, безопасность
движения, дорожно-
транспортные
происшествия, дорожные
условия, скорост

АННОТАЦИЯ

В данной статье разработаны рекомендации по повышению квалификации водителей и организации их рабочего времени таким образом, который способствует охране труда, как условие эффективной организации безопасности движения на автомобильных дорогах. Также было проанализировано, что психическое состояние водителя за рулем является нормальным, а также возможность предотвращения дорожно-транспортных происшествий, которые могут произойти.

AVTOMOBIL HAYDOVCHISINING HARAKAT XAVFSIZLIGINI SAMARALI TASHKIL ETISHDAGI O'RNINI

KALIT SO'ZLAR:

haydovchi, avtomobil, yo'l,
haydovchi malakasi, harakat
xavfsizligi, YTH, yo'l sharoiti
harakat tezligi

ANNOTATSIYA

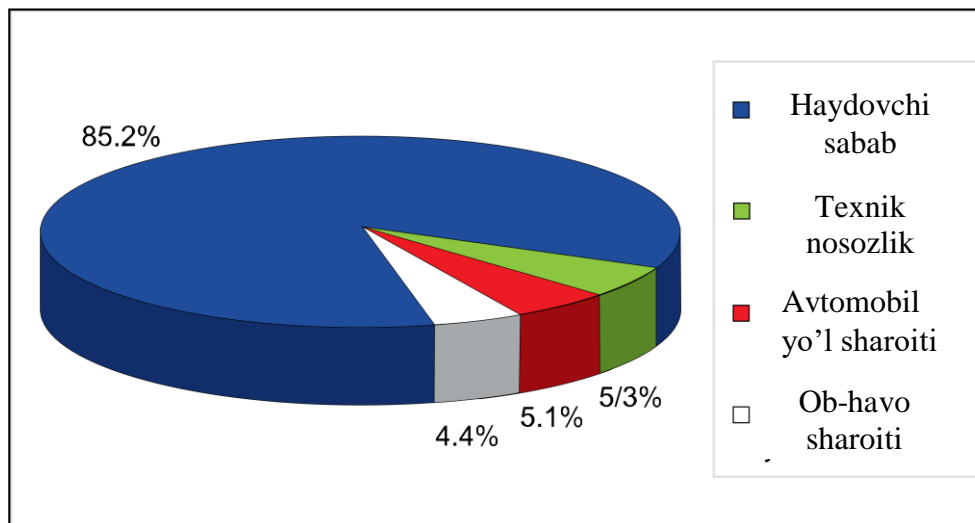
Ushbu maqolada, avtomobil yo'llarida harakat xavfsizligini samarali tashkil etish sharti sifatida haydovchilarning malaka darajasini oshirish hamda ularning ish vaqtlarini mehnat muhofazasiga mos holatda tashkil etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqildi. Shuningdek haydovchining harakat davomidagi ruhiy holati me'yor darajasida ekanligi xavfsizlikni ta'minlash bilan birga sodir bo'lishi mumkin bo'lgan YTHning ham oldini olish imkoniyatlari tahlil etildi.

KIRISH.

Dunyoda avtomobillashtirish darajasining ortishi, barcha sohalarning rivoji uchun xizmat qiladi va shu bilan bir vaqtda, bu jarayon ko'pgina salbiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Bu avtomobillar sonining ortib borishi bilan avtomobil yo'llarida harakat miqdorining, transport oqimi zichligi va yo'llarning yuklanganlik darajasi ortishi, yo'llarda harakatlanish uchun harakat ishtirokchilariga ko'plab noqulayliklar va oxir-oqibatda yo'l-transport hodisalari (YTH) sonining, ularda halok bo'layotgan va turli tan jarohatini olayotgan odamlar sonining oshishiga shuningdek harakat tezligining pasayib ketishiga va yuqori darajadagi transport shovqini paydo bo'lishiga hamda uning natijasidagi salbiy oqibatlariga [3,4] olib keladi.

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra [5] YTH natijasida har yili dunyoda 1,3 million inson halok bo'ladi va 20 dan 50 milliongacha odam tan jarohatlarga uchraydi. Yevropa Ittifoqi davlatlarida o'tkazilgan tadqiqotlar, YTH tahlillari shuni ko'rsatadiki [6], barcha YTHning 85,2 foizi inson omili (yuk mashinasi haydovchisi, yengil avtomashina haydovchisi, piyoda va boshqalar) aybi bilan sodir bo'ladi. Ushbu YTHning 25% ko'rsatgichi aynan yuk avtomobil haydovchilari tomonidan sodir etilmoqda. YTHning

boshqa kichik sabablari orasida ob-havo sharoiti - 4,4%, yo'l sharoiti - 5,1%, transport vositalarining texnik nosozligi - 5,3% kabi boshqa sabablar mavjud.

1-rasm YTH sodir bo'lishining asosiy sabablari

Avtomobil yo'llarida mavjud harakat xavfsizligini oshirishda asosiy harakat ishtirokchisi hisoblangan haydovchini puxta tayyorlash hamda uning bilim, ko'nikma va malakasini oshirgan holda o'qitish juda muhim hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA.

Yo'l harakatining muammolari va maxsus tomonlari, eng avvalo, "Avtomobil-haydovchi-yo'l-piyoda (A-H-Y-P)" tizimi orqali belgilanadi. Ular o'z navbatida atrof- muhit (M) da faoliyat ko'rsatadilar [1], umumiy holatda bu tizimning ichida harakat xavfsizligini samarali tashkil etishning asosiy prinsplari yotadi. Yo'l harakati xavfsizligi eng avvalo haydovchining ishonchliligiga, uning tayyorgarligiga va ishchi qobiliyatiga bog'liq. "A-Y-H-P-M" tizimining samarali va xavfsiz ishlashida haydovchi eng muhim tashkiliy qismi hisoblanadi, uning to'g'ri va o'z vaqtida amalga oshirgan harakati 80 foiz xavfsizlikni ta'minlaydi [7].

Haydovchiga harakat xavfsizligini ta'minlashida salbiy ta'sir etadigan omillar mavjud. Ushbu omillar haydovchini harakat davomida turli xatolarga yo'l qo'yishiga sabab bo'ladi.

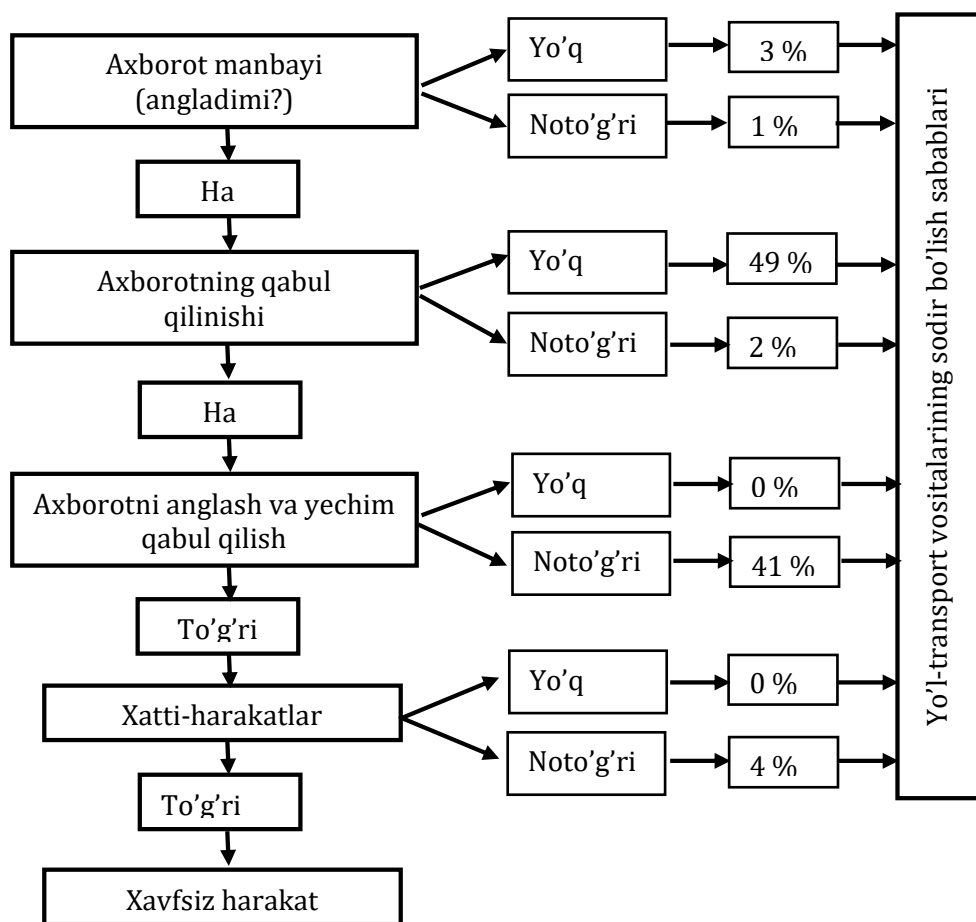
Transport oqimining zichligi oshgan sari transport vositalari oraliq masofasining kamayishi, tezlikning pasayishi, haydovchilarning psixologik ish rejimining qiyinlashishi umumiy yo'l harakatining noqulayligiga olib keladi. Eng katta transport oqimining zichligi transport vositalarining to'xtab qolish («zator») holatida kuzatiladi. Bundan tashqari o'sha holatdagi ya'ni tirbanlik holatidagi holat, yuqori miqdordagi transport shovqini [2,8], chorraxalardagi murakkab vaziyat haydovchining asab tizimining charchachiga, bu o'z navbatida diqqatning pasayishiba sabab bo'ladi [10].

Yo'l harakatini tashkil etishdagi «Avtomobil-haydovchi-yo'l-piyoda-muhit» tizimida harakat xavfsizligini ta'minlashning asosiy garovi - bu haydovchining yo'l harakati qoidalariga mos ravishda harakat tartibini tanlashdan iboratdir. Professor V.F.Babkov ta'kidlaganidek, 75-80 % YTH haydovchilarning aybi bilan sodir etiladi [1]. Bundan haydovchilarning mast holatda vujudga keltirgan YTHni istisno qilinsa, unda kamida 45-

50 % falokatlar haydovchining tartibsiz harakatlanishi natijasida bo'ladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA.

Haydovchi avtomobilni boshqarish jarayonida, uzluksiz ko'rish, eshitish va sezish a'zolari bilan yo'l sharoiti, boshqa harakat qatnashchilarining xatti-harakatlari, yo'ldagi harakat va qo'zg'almas obyektlarning joylashuvi haqida axborotlarni oladi, bularni ongida tushunib yetadi va avtomobilning harakatini mavjud yo'l sharoitiga muvofiqlashtirishi uchun yechimlarni qabul qiladi va boshqarish qismlariga ta'sir etadi (rul boshqarmasini buradi, uzatmalar pog'onasini o'zgartiradi, tormoz pedalini bosadi, burilishdagi ogohlantiruvchi chiroqlarni yoqadi va hokazo) va xatti-harakatlarning samarasini nazorat qilib boradi. Agar haydovchiga uzatilayotgan axborotlar yetarli bo'lmasa, ularni o'z vaqtida qabul qilib, tushunib yetmasa, u avtomobilni boshqarish bo'yicha noto'g'ri xatti-harakatlar qilishi va oxir-oqibatda bu xatti-harakatlar yo'l-transport hodisasining sodir bo'lishiga olib kelishi mumkin (2-rasm).

2-rasm. Haydovchining xatti-harakatlari va ko'p uchraydigan xatolari.

Haydovchining fiziologik imkoniyatlari uning sog'lig'iga, jismoniy ahvoriga bog'liq bo'lib, uning ish qobiliyatini aniqlab beruvchi omil vazifasini bajaradi.

Haydovchining ish qobiliyati ish jarayonida toliqishi oqibatida pasayishi, uning ruhiy holatini tavsiflovchi sifatlariga ham salbiy ta'sir etadi. Ish qobiliyatining pasayishi haydovchining ko'p xatolarga yo'l qo'yishiga va natijada YTHning sodir bo'lish ehtimolining ortib ketishiga olib keladi.

Haydovchining ish qobiliyati ish faoliyati davomida toliqishi oqibatida pasayib boradi. Ma'lum muddatdan keyin haydovchi dam olsa u yana tiklanadi. Agar haydovchining dam olganidan keyin ham ish qobiliyati tiklanmasa, bu o'ta toliqish deb ataladi. Masalan, kechasi to'yib uxlamasa, haftaning oxiriga kelib charchoqlar yig'ilib borgani uchun bu ham o'ta toliqishga olib keladi.

Haydovchining ish soatlari ortishi bilan YTHning soni ham ortib boradi. Eng ko'p YTH haydovchi ishining 4 – 7 soatlari davomida yuzaga keladi, sanbabi ushbu vaqtda uning charchashi, diqqat pasayishi va uyquga ketish holati boshlanadi. Haydovchi 8 soat ishlaganidan keyin YTH sonining kamayib borishi haydovchilarning ish tartibi (rejimi) bilan bog'liq va bu juda muhim hisoblanadi.

XULOSA.

Xulosa qilib aytganda avtomobil yo'llarida harakat xavfsizligini samarali tashkil etish sharti sifatida haydovchilarning malaka darajasini oshirish hamda ularning ish vaqtlarini mehnat muhofazasiga mos holatda tashkil etish juda muhim hisoblanadi. Haydovchining harakat davomidagi ruhiy holati me'yor darajasida ekanligi xavfsizlikni ta'minlash bilan birga sodir bo'lishi mumkin bo'lgan YTHning ham oldini olish imkoniyatini beradi. Bu haydovchining xavfli vaziyatni o'z vaqtida anglab, shunga mos qaror qabul qilishi bilan tavsiflanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Azizov Q.X. Harakat xavfsizligini tashkil etish asoslari. –T.,«Fan va texnologiya», 2009, 244 bet.
2. Akmal Azimov, & Jamshid Hamroyev (2021). Jizzax shahri Sharof Rashidov shoh ko'chasida avtomobil shovqiniga ta'sir etuvchi omillar tahlili va shovqin muhofazasini tashkil etish metodlari. *Academic research in educational sciences*, 2 (11), 1079-1088.
3. Акмал Азимов, & Джамшид Хамроев (2021). Диагностика двигателя автомобиля по стандартным нормам шума. *Academic research in educational sciences*, 2 (3), 165-173. doi: 10.24411/2181-1385-2021-00382.
4. Azimov, A. (2020). Factors affecting noise reduction on automobile roads. *Scientific and technical journal of Namangan institute of engineering and technology*.
5. Road traffic injuries (https://www.who.int/health-topics/road-safety#tab=tab_1)
6. Научное исследование Причины дорожно-транспортных происшествий с участием грузовых автомобилей в Европе (Краткий обзор и рекомендации)
7. Описательный анализ ДТП по переменной время (https://studwood.ru/1609589/tehnika/opisatelnyy_analiz_peremennoy_mesyats).
8. Azimov A. "Avtomobilsozlik sanoatida polimer va kompozit materiallardan foydalanishning samaradorlik ko'rsatgichlari", 000 «Academic Research», Vol. 1 No. 1, 2020, (DOI: <https://doi.org/10.24411/2181-1385-2020-00010>).
9. Akmal, A. (2021). Analysis of technical parameters that determine the efficiency of vehicle steering. *Journal of Academic Research and Trends in Educational Sciences*, 1(1), 48-55.

10. A Azimov, J Hamroyev. (2022). Chorrahaldagi halokatlik ko'rsatkichini pasaytirish va bartaraf etish usullari. Academic research in educational sciences 3 (2), 512-519
11. Akmal Azimov, & Abdularim Muxtarov (2021). Avtotransport korxonalarida texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash ishchilarini kompetensiyaviy yondoshuv asosida tayyorlash va malakasini oshirish metodikasi. Academic research in educational sciences, 2 (1), 258-265. doi: 10.24411/2181-1385-2021-00033
12. Akmal Azimov, & Abdukarim Muxtarov (2021). Yo'lovchi tashuvchi avtotransport korxonalarining samaradorligini belgilovchi omillar tahlili. Academic research in educational sciences, 2 (4), 1395-1340. doi: 10.24411/2181-1385-2021-00749
13. Akmal XXX Azimov, & Jamshid Zokir o'g'li Tojiyev (2022). Avtomobil harakat tezligi va boshqaruv mexanizmlarining yo'l harakati xavfsizligini tashkil etish samaradorligiga ta'siri. Academic research in educational sciences, 3 (2), 730-738.
14. Азимов Акмал., & Тожиев Жамшид (2021). Автомобиль йўлларида автотураргоҳларни ташкил этишдаги мавжуд муаммолар таҳлили ва уларнинг асосий ечимлари. Инновацион технологиялар , (4 (44)), 53-58.